

Maatschappijleer HAVO 4

Rechtsstaat

Antwoorden op de vragen van de uitgereikte stencils

Paragraaf 1

1. In hoger beroep werd Volkert van de Graaf veroordeeld tot een tijdelijke gevangenisstraf van 18 jaar. Toen hij 12 jaar had gezeten (2/3 van de opgelegde straftijd) gold ook voor hem de wettelijk vastgelegde **“voorwaardelijke invrijheidstelling”**.
Er werden hem wel diverse voorwaarden opgelegd, waaraan hij zich moest houden. Voldoet de veroordeelde niet aan die voorwaarden, dan kan hij of zij weer vast worden gezet.
Er was een groep mensen, die vond dat hij juist niet voorwaardelijk in vrijheid gesteld mocht worden, maar zijn hele straf zou moeten uitzitten.
Anderen vonden dat de wettelijke regels over “voorwaardelijke invrijheidstelling” ook voor hem behoorden te gelden.
2. a. Mohammed Boyeri had een levenslange gevangenisstraf gekregen en dat is in Nederland echt levenslang. Dus vrijlating is helemaal niet aan de orde.
b. De dader was van Marokkaanse, islamitische afkomst. Dat veroorzaakte bij veel mensen de reactie van “zij” tegenover “wij” en daarmee kwam er een groot vooroordeel naar buiten over mensen van Marokkaanse afkomst.
Het gevoel van “eenheid” onder de Nederlandse bevolking kwam daardoor onder druk te staan.
3. Volgens de wet [‘het recht’] die toen van toepassing was mocht ze niet op die plek blijven zitten in de bus.
Voor het gevoel is het niet rechtvaardig om op huidskleur onderscheid te maken waar iemand wel of niet mag zitten.
4. Rechtsnomen zijn dwingend: het zijn regels waaraan iedereen zit moet houden: bij andere normen is dat niet wettelijk vastgelegd.
5. Waarden zijn belangrijke uitgangspunten / idealen / opvattingen in een cultuur, die men wil handhaven
Normen zijn de gedragsregels om de waarden te beschermen.
6. Mensen moeten wel het gevoel hebben dat de wetregels overeenkomen met de (eigen) ideeën die ze hebben over rechtvaardigheid [wat is goed en wat is niet goed].
7. Eigen, beredeneerd antwoord.
8. Publiek recht gaat over de inrichting van de staat en de relatie tussen burgers en overheid;
Privaatrecht gaat over de betrekkingen/verhoudingen tussen burgers onderling.
9. Strafrecht behoort tot publiekrecht, omdat bij strafrecht altijd de Nederlandse overheid een verdachte voor de rechtbank brengt.
10. Echtscheiding is privaatrecht, omdat het gaat over twee mensen die met elkaar een wettelijke verbintenis zijn aangegaan en daar een eind aan willen maken. Het gaat om burgers onderling.
11. Een koper heeft de plicht te betalen; een verkoper heeft de plicht het gekochte product te leveren.

12. Kun je letterlijk uit het boek halen.
13. Met het begrip “sociale controle” wordt bedoeld dat mensen er op letten of anderen geen afwijkend gedrag vertonen.

Paragraaf 2

1. Met grondbeginselen worden de belangrijkste uitgangspunten bedoeld, die de basis vormen.
2. Elke verdachte heeft het recht om binnen een redelijke termijn voor de rechter te staan en om te vernemen wat de officiële aanklacht is.
Deze mensen hebben nooit officieel in de rechtbank vernomen waarvan ze verdacht werden en hebben dus geen proces gekregen.
3. Grondrechten zijn basisrechten, die heel belangrijk worden gevonden.
4. Zowel bestuurders als burgers hebben rechten en plichten. In de grondwet staat heel duidelijk dat de bestuurders zich ook aan de opgestelde wetten moeten houden en geen wettelijke bevoegdheid hebben om dingen te doen, die hen niet zijn opgedragen in de wet.
5. Een grondwet is een basiswet, waarin de belangrijkste uitgangspunten staan over het bestuur van een land en de rechten en plichten van de burgers en de bestuurders staan.
6. a. In de grondwet van 1917 werd het principe van algemeen kiesrecht vastgelegd; dat bestond daarvoor niet.
b. In de grondwet van 1983 werd vastgelegd dat het oudste kind van het staatshoofd troonopvolger is; daarvoor ging een zoon altijd voor op een (oudere) dochter.
7. Iedereen in Nederland moet zich aan de wet houden en in de grondwet staat wat de waarden zijn van Nederland als het om het bestuur gaat en wat de rechten en plichten van de mensen in Nederland zijn.
8. Kun je letterlijk uit het boek halen.
9. Baron De Montesquieu [18^e eeuwse edelman in Frankrijk].
10. Montesquieu wilde machtsmisbruik door de koning (en bestuurders) voorkomen.
In zijn tijd werd dat “normaal” beschouwd door de mensen die hun macht misbruikten om zelf te profiteren van hun bevoegdheden.
11. Wetgevende macht uitvoerende macht rechtsprekende macht
12. Wetgevende macht ligt bij de gekozen volksvertegenwoordiging en de regering
Uitvoerende macht ligt bij de regering (die ambtenaren heeft aangesteld)
Rechtsprekende macht ligt bij de rechters [rechtbank, gerechtshof, Hoge Raad]
13. Voorkomen dat er machtsmisbruik is en er voor zorgen dat de drie machten elkaar controleren en met elkaar in evenwicht zijn: dus geen van de machten mag overheersend zijn.
14. Door de gekozen volksvertegenwoordiging [in Nederland is dat het parlement].
Andere namen voor het Nederlandse parlement zijn: Tweede en Eerste Kamer of Staten-Generaal.
15. Wetten voorstellen of goedkeuren waarin staat dat er strenger gestraft moet worden.
16. Nederland heeft vastgelegd dat er internationale organisaties zijn, die “hogere” regels kunnen uitvaardigen. Het gaat dan om de Verenigde Naties (VN) en de Europese Unie (EU).
17. Rechters zijn bevoegd om (op grond van wetten) zelfstandig te beslissen en hoeven daarvoor geen verantwoording aan de regering af te leggen.
18. Rechters moeten zich houden aan de regels die in de wetten staan.
Zo staan er in de wetten bijv. maximumstraffen.
19. De rechter moet altijd kunnen motiveren waarom hij een bepaald vonnis uitspreekt en op grond van welke wetgeving hij dat doet. En die wetten zijn altijd goedgekeurd door [een meerderheid van] het parlement
20. Kun je zelf opzoeken en noteren.

21. Bij klassieke grondrechten heeft de overheid de verplichting om er voor te zorgen dat die worden nagekomen en die klassieke grondrechten beperken eigenlijk de macht van de overheid, want het gaat om “vrijheidsrechten”. Een burger kan naar de rechter als de overheid zich niet aan de klassieke grondrechten houdt.
Bij sociale grondrechten moet de overheid proberen om er voor te zorgen dat die rechten werkelijkheid worden voor iedereen, maar een burger kan dat niet afdwingen of eisen voor de rechter.
22. Legaliteitsbeginsel iets is strafbaar als dat in de wet staat
Strafmaat de “zwaarte” of tijdsduur van een opgelegde straf
Ne bis in idem als er een definitief vonnis is [bijv. vrijspraak], waartegen geen beroep mogelijk is, dan kan men voor hetzelfde ten laste gelegde feit later niet opnieuw voor de rechter komen om veroordeeld te worden
23. Er zijn verdachten vrijgesproken van strafbare feiten, terwijl door modernere opsporingsmethoden later alsnog is gebleken dat ze wel daders waren.
Dit gebeurt wel door de uitkomsten van DNA-onderzoek, dat steeds beter is geworden.

Paragraaf 3

1. I Het ten laste gelegde feit moet volgens de wet strafbaar zijn
II Er moet sprake zijn van wettig en overtuigend bewijs, zodat er geen twijfel kan zijn [want bij twijfel mag een rechter niet veroordelen!]
2. Bijv. in de 18^e eeuw stond op het verrichten van homoseksuele handelingen de doodstraf; nu is het in de grondwet verboden om iemand vanwege seksuele geaardheid te vervolgen.
3. Rechtbank Gerechtshof Hoge Raad
4. Als de OvJ vindt dat de vrijspraak niet terecht is, of als de opgelegde straf te laag wordt gevonden.
5. In de grondwet.
6. Een wijziging van de grondwet is niet eenvoudig. Daarvoor is nodig:
 - I een meerderheid in de Tweede Kamer en de Eerste Kamer
 - II verkiezingen voor een nieuwe Tweede Kamer
 - III opnieuw een meerderheid in de Tweede en Eerste Kamer, maar in beide Kamers moet het een 2/3 meerderheid zijn
7. Omdat er in de samenleving geen eensgezindheid bestaat over de vraag of bepaalde klassieke grondrechten [dus “vrijheidsrechten”] voorrang hebben op andere klassieke grondrechten.
8. Zie paragraaf 2; antwoord op vraag 17.
9. Levenslang is levenslang.
10. De langstdurende “tijdelijke gevangenisstraf” is verhoogd van 20 naar 30 jaar.
11. a. De Wet BOB [Bijzondere Opsporings Bevoegdheden] geeft de politie meer bevoegdheden om te onderzoeken of er sprake is van criminele activiteiten of de voorbereiding daarvan.
Bevoegdheden die in de BOB worden genoemd zijn bijv.;
 - *observatie door het stelselmatig volgen van een persoon of het stelselmatig waarnemen m.b.v. verborgen camera
 - *infiltratie: deelnemen of medewerking verlenen aan een groep van personen waarbinnen naar redelijkerwijs kan worden vermoed misdrijven worden beraamd of gepleegd
 - *pseudo-koop of -dienstverlening: goederen afnemen van of diensten verlenen aan de verdachte
- b. Het Nederlandse parlement

12. Het gaat om terroristische aanslagen die op 11 september 2001 werden uitgevoerd door de terreurorganisatie Al Qaida in opdracht van Osama bin Laden door middel van vier gekaapte passagiersvliegtuigen.
13. In de Wet Terroristische Misdrijven worden terroristische misdrijven afzonderlijk omschreven.
14. In de Wet Terroristische Misdrijven worden voorbereidingen van terroristische misdrijven verboden en zwaarder bestraft.
15. Trek eigen conclusie.
16. Kun je uit het boek halen.
17. Zie antwoord bij 7.
18. Vrijheid van meningsuiting mag niet leiden tot het overtreden van wetten, bijv. het verbod op het aanzetten tot haat en discriminatie, het verbod om op te roepen tot geweld, verbod op laster en smaad.
19. De [onafhankelijke] rechter.

Paragraaf 4

1. Beredeneer een goed antwoord.
2. De Officier van Justitie.
3. De politie moet bij opsporingsonderzoek er voor zorgen dat de (grond)rechten van burgers gewaarborgd blijven, d.w.z. dat die niet aangetast worden.
4. Rechtshandhaving is het toezien op het naleven van wetten en het opsporen van wetsovertreders.
5. In Nederland is het verboden om als individu of in groepsverband geweld te gebruiken. De politie is de enige overheidsinstantie die (onder strikte voorwaarden) het alleenrecht heeft om geweld toe te passen.
6. Eigen, beredeneerd antwoord geven.
7. In het Wetboek van Strafrecht staat wat de strafbare feiten zijn en welke straffen ervoor kunnen worden opgelegd.
8. Een overtreding is een betrekkelijk klein "strafbaar feit", waarvoor geen gevangenisstraf kan worden gegeven.
Een misdrijf is een ernstige overtreding van de wet, waarvoor wel een gevangenisstraf kan worden gegeven.
9. De politie moet zich aan strikte voorschriften houden.
Een proces-verbaal is een officieel op papier gesteld verslag van de politie. Dit verslag bevat enkele belangrijke feiten. De politieambtenaar heeft alle feiten in het proces-verbaal opgeschreven die hij of zij zelf heeft waargenomen. Dit zijn ook verklaringen die de politieambtenaar van de verdachte(n) of getuige(n) heeft gehoord. Alles wat verdachten of getuigen hebben verklaard staat in het proces-verbaal.
10. Het proces verbaal komt bij een Officier van Justitie.
11. Een verdachte is iemand ten aanzien van wie het redelijk vermoeden bestaat [op basis van feiten of omstandigheden] dat hij een bepaald strafbaar feit gepleegd heeft. De politie kan dan zo'n persoon aanhouden / arresteren.
12. Staande houden = naar je persoonsgegevens vragen.
Aanhouden = beetpakken om je naar een bureau te brengen. Daarbij mag door de opsporingsambtenaren geweld gebruikt worden. Verzet bij een aanhouding is een strafbaar feit.
13. Dan wordt de verdachte gewezen op zijn rechten [zwijgrecht].
14. Als verdachte ben je volgens de wet niet verplicht om verklaringen af te leggen, die voor jezelf belastend zijn.

3. I als de verdachte minderjarig is
II als het gaat om staatsgeheimen
4. In een dagvaarding staan: I melding dat de geadresseerde verdachte is
II aanduiding misdrijf, tijd en plaats van strafbare feit
III plaats en tijdstip van de terechtzitting
5. Zie bij paragraaf 4; antwoord bij 24.
6. Openbare aanklager.
7. Een advocaat [raadsman of raadvrouw] weet goed hoe de procedures werken en kan zonder emoties de belangen van de verdachte onder de aandacht brengen en zo nodig tegen de redeneringen van de Officier van Justitie ingaan.
8. De politierechter zelf of de voorzitter van de meervoudige strafkamer.
9. Controle van persoonsgegevens en aan verdachte vertellen dat die moet opletten en niet verplicht is tot het beantwoorden van vragen.
10. De OvJ.
11. Toelichting op de dagvaarding.
12. Tenlastelegging.
13. De rechter.
14. De rechter, de OvJ en de eigen advocaat.
15. De OvJ zal willen zorgen dat duidelijk wordt dat de verdachte de dader is
De advocaat zal proberen de verdachte vrij te pleiten of de staf zo laag mogelijk te krijgen.
16. Getuigen [in het voordeel of in het nadeel van de verdachte] en deskundigen.
17. Een verdachte is niet verplicht om mee te werken aan de veroordeling van zichzelf.
18. Daardoor kan de rechter een beter beeld krijgen van de verdachte en daar eventueel rekening mee houden bij het opleggen van de straf.
19. Een requisitoir is het verhaal van de OvJ die met het verhaal wil aantonen dat de verdachte de dader is.
20. I overtuigend en wettig aantonen dat de verdachte schuldig is
II een straf eisen
21. Het pleidooi wordt gehouden door de advocaat, die zal proberen aan te tonen dat er geen wettige en overtuigende bewijzen zijn tegen de verdachte of zal proberen verzachtende omstandigheden naar voren te brengen.
22. –
23. De verdachte heeft dan de kans om spijt te betuigen en excuses te maken en zo laten zien dat er sprake is van “inkeer” en het besef dat hij/zij echt iets fout heeft gedaan. Ook kan een verdachte nog aan de rechter vragen om een lage straf.
24. Beredeneer het antwoord, dat deels al gegeven is in het antwoord bij vraag 1 van deze paragraaf.
25. De soorten straffen zijn:
 - I vrijheidsstraf
 - II taakstraf
 - III geldboete
 - IV bijkomende straf
26. Eigen, beredeneerd antwoord.
27. Het gaat om het leereffect en moet “opvoedingswaarde” hebben: leren dat je een dergelijk strafbaar feit niet nog een keer zult gaan plegen.
28. De rechter houdt rekening met de hoogte van het inkomen van een dader.
29. Bijv. ontzegging van de rijbevoegdheid, ontzetting uit een bep. beroep.

30. Om de samenleving te beschermen, omdat de dader [die ten dele of geheel ontoerekeningsvatbaar was op het moment van het strafbare feit] vanwege die psychische toestand verplicht wordt opgenomen in een gesloten psychiatrische kliniek om daar behandeld te worden en dus achter slot en grendel zit.
Tbs kan uitsluitend worden opgelegd als er een risico bestaat op herhaling (= recidive) en de samenleving daardoor gevaar loopt. Ook moet het om een delict gaan waarvoor tenminste vier jaar gevangenisstraf staat.
31. Samenleving bescherming
Dader verplichte behandeling tot de psychische aandoening is genezen of volledig onder controle kan worden gehouden.
32. Bij een gevangenisstraf weet een dader heel nauwkeurig wanneer de straf “er op zit”
Bij een TBS-maatregel is het onbekend wanneer er sprake is van “genezing” en weet de dader dus niet wanneer hij/zij zal vrijkomen. Het is de rechter die daarover op advies van behandelende deskundigen een beslissing neemt: nog niet genezen verklaard = niet vrij.
33. De officier van Justitie als die de straf te laag vindt
De verdachte als die de straf te hoog vindt
34. Cassatie is dat de OvJ of de verdachte het niet eens is met de uitspraak van het Gerechtshof omdat er procedurefouten zouden zijn gemaakt of het recht verkeerd is toegepast.
Dan legt men de zaak ter beoordeling van de gevolgde procedure voor aan de Hoge Raad.
Eigenlijk wil men dan de uitspraak van het Gerechtshof “breken” [casser is Frans voor “kapot maken / breken”]
35. Bij behandeling in hoger beroep wordt de hele rechtszaak overgedaan; bij cassatie gaat het om het kijken of de procedures door het gerechtshof goed zijn toegepast.

Paragraaf 6

1. Door berichten in de media kunnen de gevoelens van onveiligheid vergroot worden.
2. I niet van alle misdaden wordt aangifte gedaan door slachtoffers
II er zijn misdrijven die niet ontdekt worden door de politie
In beide gevallen zijn er dus geen processen verbaal opgemaakt
3. Socio-biologische verklaring voor crimineel gedrag:
Het menselijk gedrag wordt niet alleen bepaald door de sociale omgeving waarin iemand verkeert, maar zeker ook door genetische, erfelijke factoren [waar die persoon “niets” aan kan doen]

Aangeleerd gedrag theorie:

Crimineel gedrag wordt aangeleerd door met anderen om te gaan die al crimineel zijn, zoals bijv. vrienden, de buurt waarin men woont, het gezin waar men uit komt

Anomietheorie:

Geen normbesef hebben bij het willen bereiken van doelen
Lukt het niet op een eerlijke, wettige manier, dan maar op een oneerlijke, criminele manier

Persoonlijkheidstheorie:

Gaat er van uit dat er een verband is tussen crimineel gedrag van volwassenen en hun ervaringen als kind, waardoor “het geweten” en gevoelens van schuld en schaamte verstoord zijn geraakt.

Bindingstheorie

De opvatting dat mensen juist sterk geremd worden in crimineel gedrag [en dat dus niet doen], omdat ze bang zijn daardoor de “bindingen” met familie, vrienden en collega’s op het spel zetten.

4. Tweesporenbeleid van de overheid ter bestrijding van de criminaliteit:
 - I repressie hoge straffen opleggen ter afschrikking
 - van de dader wil niet nog eens zo’n straf
 - van anderen willen niet zelf het risico lopen op zo’n straf
 - II preventie het voorkomen van het plegen van criminaliteit
 - door versterking sociale controle
 - inzetten van bewakingspersoneel / toezichthouders
 - gebruik van camera’s

Paragraaf 7

1. Een kort geding is een juridische procedure die valt onder het burgerlijk recht.
Voorwaarden waaraan een kort geding moet voldoen zijn:
 - I er moet sprake zijn van spoed [voor het krijgen van een uitspraak van de rechter]
 - II de gevraagde voorziening [= het door de eiser gewenste gevolg] moet ingrijpend zijn [bijv. publicatieverbod in krant, boek of tv-uitzending / ontslag / uitzetting]
 - III er moet (bijna) onmiddellijk een uitspraak kunnen worden gedaan
2. Een eiser [eisende partij], die het initiatief heeft genomen voor het kort geding
Een gedaagde [gedaagde partij], tegen wie de procedure is gericht en die voor de rechter moet komen.
3. President van de rechtbank.
4. De uitspraak in kort geding is altijd een voorlopig oordeel.
De uitspraak in een bodemprocedure is een definitieve uitspraak.
Een bodemprocedure kan gestart worden als de eiser of gedaagde het niet eens is met de uitspraak in kort geding.
5. De dwangsom is bedoeld om de veroordeelde partij [extra] te dwingen zich te houden aan het vonnis. Als het vonnis niet wordt nagekomen dan moet er een dwangsom betaald worden door de veroordeelde partij.
6. Omdat het gaat om burgerlijk recht en een OvJ treedt op bij strafzaken.



Let bij de voorbereiding van de toets goed op de volgende zaken:

1. De verschillende theorieën over de oorzaken van crimineel gedrag*
 - bindingstheorie
 - aangeleerd gedrag theorie
 - anomietheorie
 - socio-biologische theorie
 - persoonlijkheidstheorie
2. Hoe het bureau HALT werkt en onder welke voorwaarden iemand daarvoor in aanmerking komt voor een Halt-traject.
[ook opzoeken op internet!!
 - Voor wie?
 - In welke gevallen?
 - Onder welke voorwaarden?
 - Wat is de dubbele betekenis van het woord HALT?
3. Ter beschikkingstelling TBS → geen straf maar een maatregel!
[vaak in combinatie met gevangenisstraf]
4. Zoek op wat bedoeld wordt met de begrippen “voorwaardelijke straf” en “proeftijd”

→Kijk ook naar de afbeeldingen in je boek